

МЕНАЏМЕНТ – ПРОЦЕС ПОДЛОЖЕН НА ПОСТОЈАНИ ПРОМЕНИ

Проф. Д-р Емилија Петрова Ѓорѓева
Проф. Д-р Снежана Мирасчиева
Проф. Д-р Снежана Ставрева Веселиновска

Апстракт

За да се планира, управува, води, организира, контролира, или со еден збор да се менаџира, значи да се одлучува и да се имплементира. Да се биде со отворен ум и одлучен во различни состојби, да се биде демократ, но и диктатор, па дури и манипулатор.

Менаџментот како современ, универзален процес бара од менаџерот правилно и максимално да ги искористи овластувањето и одговорноста што му се дадени со самата функција, да стекне авторитет во институцијата со кој управува, но и способност за влијание над останатите субјекти, правилно да ја насочи својата моќ, но да ги почитува и искористи и влијанието и моќта на вработените во институцијата со која управува.

Без разлика дали на менаџментот ќе гледаме како на наука, професија или уметност, тој е непрекинат процес кој е во постојано движење, менување. Низ својот развој менаџментот поминал низ различни школи и толкувања, но сите тие во основа ги имаат основните функции од кои зависи успешното функционирање на институциите во едно општество, па и на цивилизацијата воопшто.

Клучни зборови: менаџмент, промени,

MANAGEMENT - PROCESS SUBJECT TO CONSTANT CHANGE

Abstract

In order to plan, lead, organize, control, in a word – to manage, means to make decisions and to implement. To be with an open mind and determined in various situations, to be a democrat, but a dictator as well, even a manipulator.

Management, as a modern, universal process, requires the manager to properly use the maximum power and responsibility that are given to his function, to gain authority in the institution that he is managing, use his ability to influence over the others, the employees in the institution that he is managing, to use their power properly and never forget their significance.

Whether we see the management as a science, a profession or a skill, it is a continuous process that is constantly moving and changing. Throughout its development it has been through various schools, but all of them are based on the same – the basic functions that the successful functioning of the institutions in the society depends on, and the civilization in general.

Keywords: management, changes

Сите автори на кои наидов во проучувањето на оваа проблематика настојуваат да го дефинираат менаџментот како современ, универзален процес и во зависност од тоа на кој аспект ќе му дадат приоритет, дале различни дефиниции.

- Процес на планирање, организирање, управување и контрола на ресурсите на организацијата.
- Збир на акции водени кон некоја општа цел.
- Процес на одлучување и примена на решенијата во организацијата.
- Питер Дракер го дефинира менаџментот како процес на подредување на деловите во една целина.
- Посебен процес на планирање, организирање, поттикнување и контролирање на остварувањето на поставените цели, со помош на човекот и другите ресурси.

Последната дефиниција укажува на трите основни дела на менаџментот: Ресурси, функции и Цели.

Постојат уште многу дефиниции но сепак може да се синтетизира една дефиниција според која:

• Менаџментот е универзален процес на ефикасно извршување на работата со помош на други луѓе и ангажирање на ресурсите во остварување на однапред дефинираните цели на претпријатието.¹

Во оваа дефиниција се издвоени четирите елементи кои го карактеризираат менаџментот:

- Тој е процес кој во себе ги апсолвира: планирањето, организирањето, координирањето, мотивирањето и контролата;
- Аlokација и употреба на ресурсите во кои спаѓаат: сировините, машините, пазарите и парите;
- Ефективно и ефикасно извршување на работата од други луѓе; и
- Остварување на однапред поставените цели.

¹ Гоцевски Трајан; (2007), "Образовен менаџмент". Скопје, Филозофски факултет стр 20.)

Како заклучок на сите овие обиди целосно да се дефинира менаџментот можеме да кажеме дека:

Менаџмент е планирање, организирање, управување (водење) и контролирање на ресурсите на организацијата (човечки, финансиски, материјални, информатички) за ефикасно и ефективно остварување на организациските цели, како и заради постигнување на мисијата на конкретната институција.²

Само ефикасниот и современ менаџмент и моќните и едуцирани менаџери кои ќе успеат да ги интегрираат ресурсите и факторите на опкружувањето ќе можат да се носат со новите процеси и да бидат успешни. Тенденција на современиот менаџмент треба да биде остварување на поставените цели од период во период, на квалитетно повисоко ниво.

Организацијата се дефинира како збир на луѓе кои работат заедно и ги координираат нивните акции за да остварат широка разновидност на цели, или идни посакувани резултати.³

Планирањето значи идентификување и избирање соодветни организациски цели и правци на акција.⁴

Организирање од аспект на менаџментот на една организација се дефинира како креирање структура на работни односи која им овозможува на членовите на организацијата меѓусебно да влијаат и соработуваат за да ги остварат организациските цели.⁵

Водањето или управувањето за менаџерите значи да артикулираат јасна организациска визија за да можат вработените да ја остварат и да им дадат енергија и можност на вработените да ја разберат улогата која ја имаат.

Контролирањето значи оценување колку добро организацијата ги остварува нејзините цели и преземање акција за одржување или подобрување на извршувањето.⁶

² Гоцевски Трајан; (2007), "Образовен менаџмент". Скопје, Филозофски факултет (19-20 стр.)

³ Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008) „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.5)

⁴ Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008) „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.9)

⁵ Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008) „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.12)

⁶ Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008) „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.13)

Без разлика со кој поим ќе го означиме, или како ќе го дефинираме овој своевиден универзален и неодминлив процес, заеднички именител на сите истражувања е ставот дека менаџментот ги покрива сите функции од кои зависи успешното работење на секој субјект воопшто, па и на образованието, како неодминлив дел од општественото функционирање. Без менаџмент е незамисливо функционирањето на едно општество, па и на цивилизацијата воопшто.

- **Менаџментот наука или умешност?**

Според едни сваќања, менаџментот претставува своевидна умешност која се стекнува во текот на работењето и на учењето.

Според други автори менаџментот на почетокот навистина може да се подреди со поимот умешност, но понатаму, а посебно во современи услови, тој е наука а не умешност, се потпира врз современи научни принципи и врз соодветни научни методи.

Трети автори тврдат дека менаџментот е и едното и другото, умешност и наука, посебен вид свесна човекова дејност кој има свој утврден систем на знаења, применува соодветна научна методологија, објаснува една појава која е многу динамична и ги посочува идните движења во оваа област.

- **Менаџментот професија?**

Доколку професијата се дефинира како занимање кое ги услужува другите, тогаш и за менаџментот може да се размислува како за професија.

Под професија подразбираме дејност со која се занимават поединците во вид на специјалност, за да вршат некоја општествена функција задоволувајќи одредена општествена потреба и како надомест за тоа добиваат средства потребни за живот за себе и за семејството.⁷

Менаџментот ги исполнува сите овие услови што значи дека менаџментот истовремено е и професија која бара да биде извршувана од професионалци. Од менаџерот се бара да располага со сеопфатни знаења, способности и ставови.

⁷ Гоцевски Трајан; (2007), "Образовен менаџмент". Скопје, Филозофски факултет (стр. 24)

Ако го анализираме оној дел од дефиницијата за професија што се однесува на извршување на општествена функција, задоволувајќи одредена општествена потреба, сакале или не ќе дојдеме до неодминливата промена.

Општеството се менува, а со тоа се менуваат и функциите што треба во него да се извршат, а и потребите што треба да се задоволат.

Тоа неминовно води кон промени во управувањето на сите нивоа, па и во образованието.

Исак Адизес во своите теории за менаџментот, покрај синонимите за менаџмент како што се: одлучување, оперирање, планирање, контролирање, организирање, постигнување цели, водење, мотивирање, остварување,... додава и други интересни синоними како што се доминирање, владеење, па и манипулирање.

За менаџерот зборува како за „глава“ на институцијата со која менаџира. Предизвик за менаџерот, според Адизес е да најде начин како да ги води и мотивира вработените. Ако не може да ги контролира, можеби, може да ги мотивира, а тоа според него води кон манипулација. Истата конотација за манипулацијата Адизес ја наоѓа и во синонимот „води“, не како процес во кој се одлучува што треба да се направи или зошто, туку како да се постигне следбениците(вработените), да следат.

Во својата анализа на менаџментот, Адизес тргнува од функционалистичкиот пристап, истакнувајќи при тоа дека „Мораме да ја сватиме улогата на менаџментот според функцијата што ја изведува, односно, зошто ни е потребен“⁸. таа функција треба да биде иста без разлика дали се управуваме себе си, нашето семејство, фирма, непрофитна организација или општество.

Без разлика дали зборуваме за управување, владеење или одгледување деца, концепциски тоа треба да биде еден ист процес. Управувањето, или менаџирањето значи да се донесе одлука, односно да се одлучи што да се прави, а потоа да се имплементираат одлуките. Ниедна одлука не е добра, ако не вклучува и план за имплементација.

За да се управува, води, одгледува деца или владее добро, значи да се одлучува и имплементира, да се биде демократ, а потоа диктатор. Тоа е мошне препредено, не

⁸ Адизес Исак. (1998) „Овладување со промените“, Скопје, Центар за кадровски и информатички услуги „Детра“. (3-5 стр.)

само во работата, туку и во семејството и личниот живот. Тоа е една од причините, зошто, според Адигес, процесот на управување толку тежок.⁹

Менаџментот во образованието

Науката во голема мера ги испитува формите, софистицираните методи на работа и организирањето на образовните установи кои ќе овозможат ефективна поддршка на општиот, научниот развој.

Оттука, се наметнува прашањето:

“Дали училиштата се добро поставени, организирани за извршување на оваа мисија на иднината и предизвиците на третиот милениум?”

Или на поинаков начин формулирано:

“Дали менаџерскиот тим и управувачките потенцијали ги иницираат промените и го планираат развојот на училиштето, во правец на подготвување на младата генерација за извршување на сложените задачи и работи во општеството базирано на знаење?”

Тоа е новиот профил на идниот граѓанин - работна сила во услови на глобално-светски ориентирано општество.

Од многуте дефиниции за менаџментот, во прилог на моето истражување јас би ја одбрала онаа што го дефинира менаџментот од стратегиски аспект, како **начин за определување на долгорочната прилагодливост на претпријатието кон окружувањето**. Што би значело процес на идентификација, избирање и извршување на најпрофитабилен начин на поставените цели, остварување на долгорочна компатибилност меѓу внатрешните искуства и ресурсите на една организација и конкурентското, економското и општественото окружување во кое организацијата работи.¹⁰

⁹ Адигес Исак. (1998) „Овладување со промените“, Скопје, Центар за кадровски и информатички услуги „Детра“. (стр.11)

¹⁰ Гоцевски, Трајан; (2007) „Образовен менаџмент“. Скопје, Филозофски факултет (стр. 18)

Системот на образование и воспитание како дел од комплексниот општествен систем, но и како комплексен систем сам по себе **изискува процес на менаџирање или водство** заради постигнување на одредена цел.

Воспитно -образовниот процес е исполнет со содржини и пред него стои остварување на определена цел. Таа содржинска исполнетост на воспитно-образовниот процес ја чинат многубројните процеси, комплексни, сложени сами по себе.

Менаџирањето во воспитанието станува посебно тешка работа ако се има во предвид фактот дека голем број од тие процеси се случуваат истовремено и взаемно си влијаат.

Процесот на воспитание тече во секој момент во секоја воспитно-образовна институција. Самиот збор **“процес”** подразбира движење, прогрес на нешто квантитативна и во квалитативна смисла.

Во, низ и со помош на процесот на воспитание се случуваат бројни квантитативни и квалитативни промени. Причина повеќе тој да биде квалитетно менаџиран, за да може да се обезбеди негово успешно реализирање.

По својата природа и суштина процесот на воспитание се одвива преку дефинирани цели, методи, средства како и реализатори на истиот. За да се разбере неопходноста од успешно менаџирање на процесот на воспитание мора да се знае пред се неговата цел и смислата на неговото постоење.

Цел на неговото постоење е да обезбеди квантитативни и квалитативни промени кај оној поради кој постои овој процес - воспитаникот.

Преку воспитно- образовниот процес воспитаникот расте во секоја смисла на зборот: расте физички, и во емоционална, естетска, работна, социјална, интелектуална, морална смисла на зборот. Со посредство на воспитно -образовниот процес воспитаникот созрева се оформува како личност со определени карактеристики, способности, вештини, очекувања, мотиви, знаења, емоции, поведение....

Посебно е важно како ќе се менаџира овој процес кога се знае дека негова цел е да помогне во израснувањето на зрела, компетентна личност која ќе ја преземе одговорноста за сопствениот личен но и општествен живот.

Менаџирањето со процесот на воспитание подразбира да се има во предвид во секој момент комуникацијата помеѓу субјектите, носители на овој процес, од чиј квалитет зависи крајниот ефект на во процес.

Менаџирањето со процесот на комуникација го зазема заслуженото место меѓу се друго што значи менаџирање на воспитно -образовниот процес.

Најголем дел од воспитно образовниот процес се одвива во воспитно-образовни институции, што ќе рече на определено место и во определено време.

И покрај сите промени во воспитно -образовниот систем, едно нешто останува непроменето уште од времето на првите училишта - воспитно-образовните активности се реализираат во една **училница**, која претставува место каде повеќе индивидуи се подложени на одреден воспитно-образовен процес кој се одвива со одредена цел, под одредени услови, со помош на одредени средства и методи, следејќи одредени принципи.

Оттука е и потребата од истражување на проблематиката на менаџирање во образованието.

Постојат повеќе аргументи во прилог на овој став, но сите заедно можат да се сведат на **“подобрување на училишната работа”**.

Како најопшта определба за она што пред себе како цел го има системот на воспитание и образование и како правец во кој би се насочувал или менаџирал овој систем, може да се земе следната:

“Што треба да направат едукаторите за да измислат систем на образование кој што досега не бил виден никаде во светот, систем на образование кој обезбедува елитно образование речиси за секое дете”.

Литература:

1. Гоцевски Трајан; (2007), *“Образовен менаџмент”*. Скопје, Филозофски факултет (стр 20.)
2. Гоцевски Трајан; (2007), *“Образовен менаџмент”*. Скопје, Филозофски факултет (19-20 стр.)
3. Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008), „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.5)
4. Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008), „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.9)
5. Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008), „Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.12)

6. Gareth R.Jones, Jenifer M. George(2008),„Современ менаџмент“. Скопје, Глобал комуникации(стр.13)
7. Гоцевски Трајан; (2007), *“Образовен менаџмент“*.Скопје, Филозофски факултет (стр.24)
8. Адижес Исак. (1998) *„Овладување со промените“*, Скопје, Центар за кадровски и информатички услуги „Детра“.(3-5 стр.)
9. Адижес Исак. (1998) *„Овладување со промените“*, Скопје, Центар за кадровски и информатички услуги „Детра“.(стр.11)
10. Гоцевски, Трајан;(2007)*“Образовен менаџмент“*. Скопје, Филозофски факултет (стр. 18)